

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: DUMINEC'A.

PRETIULU ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungari'a :

Pe unu annu 5 fl.—cr., pe $\frac{1}{2}$ ann 2 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

Pe unu annu 14 fr., pe jumetate ann 7 franci.

PRETIULU INSERTIUNILORU:

Pentru publicatiunile de trei ori ce contineau
cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.;
si mai sus 5 fl v. a

Corespondentiele sé se adreseze Redactiune

„BISERIC'A si SCÓL'A.“

Ér banii de prenumeratiune la
TIPOGRAFI'A DIECESANA in ARAD.

Disciplin'a si semtiulu de disciplina.

In ori ce societate disciplin'a si semtiulu de disciplina alu ómoniloru, cari o compunu forméza sufletulu societatii.

A fost timpuri, cand sub disciplina s'a intielesu: a ascultá de o porunca. Astadi conceptulu de disciplina a devenit mai mare, si sub disciplina intielegem: a lucrá töte la timp, a face töte cát se poate mai bine si a lucrá töte in spiritulu, care trebuie se conduca societatea spre scopurile mari, pre cari le urmaresce, si pentru cari si-a dat esistentia.

Judecand din aceste trei puncte de vedere disciplin'a si semtiulu de disciplina la noi, vom aflá, ca sunt ómeni multi in societatea nostra, cari lúcreză multu, si lueréza bine. Si daca la noi se aude din cand in cand cátce o plansore, ca nu ar fi disciplina de ajuns, acésta emanéza mai cu seama din imprejurarea, ca inca nu este destul de punternicu desvoltatu alu treilea momentu de valóre in disciplina: spiritulu conductoriu, spiritulu, chiamatua dominá si guverná societatea nostra.

Obvinu adese ori casuri in societatea nostra, in cari „vremu cev'a“, dar se pare, ca nu suntem destul de in curat cu ceea ce vremu, si nu totdeun'a ne gasim stensi unulu langa altulu, cá se aflám, si se ne unim in privinti'a mijlocelor, prin cari se si realisám ceea ce vrem, si ceea ce trebuie se vrem.

Voiim neaperat o stare si o sórte mai buna. Acésta vointia este si trebuie se fia fundamentulu „spiritului dominant“ in societatea nostra; dar cand voiim, si se pare ca am fi in curat cu acésta ideia, nu arare ori se intempla, ca ni-se pare, ca suntem pré slabí, cá prin propriele forcie se potem si realisá acésta dorintia. Si de aci provine, ca multe din cele ce se facu la noi, se facu adesea numai cu inim'a de jumetate, si cam cu frica, ca o fi, ori nu o fi, s'o poté, ori nu s'o poté realisá ceea ce dorim.

In acestu „o fi ori n'o fi s'o poté, ori nu s'o poté“ se reasuma o gresiéla fundamentala in viéti'a si desvoltarea nostra. Nu suntem adeca pre deplin convinsi si stepaniti in actiunile nostre de convigerea: ca „din micu se face mare, si din slabu se face tare“, atunci, cand celu micu si slabu voiesce si lucréza, cá se devina si elu odata tare.

Si vin'a pentru acésta gresiéla o pórtă cu deosebire faptulu, ca: n'am avut pana acum timpulu fizicu necesariu pentru a-ne creá o scóla practica a vietii. N'am fost insine stepani preste destinele nostre, si n'am fost siguri in trecut multe sute de ani nici de viéti'a, nici de avutulu nostru: ér din omulu care a „muncit“ atât de mult in trecut pentru „streini“ scoti forte greu fric'a intrata odata într'ensulu si o inlocuiesci si mai greu cu idei'a, ca acum lucrám si potem lucrá pentru noi si pentru ridicarea nostra.

Nu traim apoi nici astadi, Ddieu scie intre ce imprejurari bune. Unu lucru bunu, daca lu-potem numí asia, are inse neaperat timpulu nostru, si anume: töta lumea este pusa astadi la o grea proba, si töte societatile si töte popórele sunt chiamate astadi, cá se-se afirme, si se dea semne de viétia si esistentia, daca voiescu se traiésca si se aiba viitoriu.

Incet si inca forte incet, dar ori cát de incet, si ori cu cátce greutati s'a facut ceea ce s'a facut si la noi si prin noi pentru noi in timpulu celor 40 de ani din urma din viéti'a nostra publica si faptu netagaduit este, ca am inceptu a-ne afirmá si a dá semne, ca esistám, si scim se lucrám cá biserica nationala in spiritu nationalu.

Urmarea naturala din aceste resultate este, ca astadi avem o mica basa, unu micu fundamentu, pre carele se zidim spiritulu dominantu alu societatiui nostre.

Am inceput a observá, a gandí si a luerá prin noi insine, si astfelii avem o basa si pentru o mai buna disciplina, si pentru a alimentá in noi si in

generatiunile viitorie unu mai bunu semtiu de disciplina.

Cum?

Lucrarea nostra de astazi in biserica nostra nationala este o lucrare cu unu planu bine determinat si bine definitu; er acestu planu consiste: in a scote la ivela tote talentele respandite intru atata prisosintia in sinulu neamului romanesc din aceste parti, si a-le pune in servitiulu loru si in servitiulu scopurilor mari, pre cari le urmarim prin individualitatea nostra bisericésca-nationala. Si deci disciplin'a in sinulu societăii nostre se va desvoltá cu atat mai tare, cu cat prin resultatele, pre cari le-am obtienut in trecutu prin lucrările nostre, si le vom obtiené in viitoriu, se va desvoltá tot mai multu increderea in noi insine si in puterea nostra de viétia.

Suntem vii si cu viétia; si mandri'a nationala, carea caracteriséza tote poporele vii si cu viétia ne va intarí si pre noi in „spiritulu dominantu”, si deci vom incepe a-ne judecă si a-ne crește atat pre noi insine, cat si generatiunile viitorie in acestu spiritu dominantu, carele se traduce in increderea de a-ne făuri noi prin noi insine unu viitoriu demn de noi, si de cei ce ne-au premersu noue.

Pasind in tote afacerile vietii sub impressiunea viai si puternica a acestui spiritu dominantu, si respective a acestei increderi in propriile nostre forcie, si in succesele, pre cari suntem capaci a-le obtiené, — se va desvoltá totu mai multu in corpulu nostru placerea de lucru si spiritulu de ordine, si respective celelalte doue momente, cari alaturea cu ceea ce numim „spiritu dominantu” forméza si constituiescu o buna disciplina in ori care societate bine organisata.

Am disu anume, ca astazi lumea nu mai intielege sub disciplina a ascultá de o porunca; ci „a lucrá tote la timpu, a face tote cat se poate mai bine si a lucrá tote in spiritulu, care trebuie se conduca societatea spre scopurile mari, pre cari le urmaresc.”

Si se-ne ferésca Ddieu pre noi si pre urmasii nostri, se mai vina vre odata vre unu timpu, in carele se fim siliti a lucrá dupa poruncéla.

Suntem astazi unu popor, si o biserica nationala, carea a inceput binisoru a fi consci de individualitatea sa propria si de missiunea sa istorica in concertulu celorlalte biserici din lume. Traim că atari aici, unde Ddieu a voit, se vedem lumin'a dilei, si acclimatisati sub acesta zona, si sub imprejurările, in cari Ddieu a voit se-ne gasim, aici voim se-ne facem cursulu vietii noi, si urmasii nostri.

Poruncitorulu nostru in tote afacerile vietii este scopulu celu mare, ce-lu urmarim prin vieti'a nostra bisericésca-nationala: ridicarea poporului prin lumina si omenia; er glasulu, carele ne vorbesce, si ne poruncesce tuturor de o potriva in numele acestui scopu

este statutulu organicu alu bisericei nostre romane ortodocse.

Am inceput, si continuam a asculta de acestu glasul, carele este eflusulu sentimentului publicu alu romanilor ortodocsi din acésta tiéra si résultatulu unei lupte seculare a betranilor si inaintasilor nostri.

Nu voim se-luam alu nimenui pentru ca a lui Christosu biserica suntem, si Domnulu ne-a invetiat, că se iubim pre toti, si intre acesti toti se iubim chiar si pre vrásimasi nostri. Voim inse neaperat, că in cadrulu legii Domnului, si in cadrulu legii nostre se parstram, si se desvoltam ceea ce este alu nostru: individualitatea nostra bisericésca-nationala, — si dicem tuturur cu cuvintele Domnului, ca „cine nu este pentru noi, nu este impotriva nostra.” Si „spiritulu dominantu” alu societăii nostre acesta este: că se realizam ceea ce prin noi insine ne poruncesce statutulu organicu alu bisericei nostre autonome; er disciplin'a societăii nostre consiste: intru a lucrá la timpu si a lucrá cat mai bine si in adeveratulu spiritu alu evangeliu lui Christosu totu ceea ce ne poruncesce acésta lege a nostra.

Póte ca vom fi stand bine, seau mai patien bine in punctulu disciplinei nostre bisericesci-nationale. In ori ce casu inse, stam astazi si in punctulu acesta mai bine, de cum am potut sta inainte de 40, seau chiar de 20 de ani. Avem astazi intre betranii nostri, cari au trait, si au lucrat in acesta perioada o multime de modele de viétia si disciplina, si vom fi mai avend destule astfelii de modele si in betranii nostri, cari mai sunt astazi in viétia, er unu poporu, care vrea se invetie, si are dela cine se invetie, nu pere nici odata.

Disciplin'a nu se invétia din carte, si semtiulu de disciplina nu se desvólta, decat numai prin modele vii. Modelulu lui Miltiade a alimentat si desvoltat semtiulu de disciplina in Temistocle, modelulu lui Iuliu Cesar a crescut pre Napoleon celu mare, er modelulu lui Siagun'a si celor ce au lucrat cu densulu voru alimentá spiritulu si semtiulu de disciplina inintréga biseric'a romana.

A ridicá poporulu prin lumina si omenia este scopulu, pentru carele esista, si traieste biseric'a; a lucrá cu stariuntia neobosita pentru realizarea acestui scopu este mijlocul; si intru a-ne supune acestui maretii scopu, si a luá asupra-ne sarcin'a de onore a inmultii mijlocele pentru realizarea lui consiste disciplin'a.

Lucram la timpu, le facem tote cat se poate mai bine si in spiritulu dominantu alu biserisei, acesta este disciplin'a si semtiulu de disciplina in vieti'a nostra actuala publica-bisericésca; si „cine nu este cu noi, nu este impotriva nostra,” pentru ca in curend trebuie se vina timpulu, că incat dora nu am fi astazi, se fim de buna seama mane toti de o potriva „o turma si unu pastoriu.”

Fondulu religionariu gr. or. alu Bucovinei, substratulu, formarea, desvoltarea, administrarea si starea lui de facia.

Partea antaia.

Substratulu fondului religionariu gr. or. alu Bucovinei.

CAP I.

Proprietătile manastiresc din Bucovin'a pe tempulu încorporarit ei la staturile Austriei.

(Continuare.)

§. 4.

Manastirea Putn'a.

Dintre toate manastirile căte se aflau în teritoriul Bucovinei, cea mai de frunte în privința remeniscințelor istorice, a proprietăților sale intinse și a puseciunii privilegiate satia cu episcopia Radatiului,¹⁾ este manastirea Putn'a. Manastirea acăstă a fost fundată de Stefan Vodă cel mare, începându-zidirea ei în anul 1466 și finindu-o cu trei ani mai târziu.²⁾ În privința manastirei Putn'a, este ce observă pe temeiul tradiției chronicariului Ioan Neculce în Chron. Rom. ed. Cog. Bucur. 1872., Tom. II. pag. 179: „Stefan Vodă celu Bun, cand s'a apucat se face manastirea Putn'a, au trasu cu arcului Stefan Vodă dintr'unu verfă de munte, ce este langa manastire și unde au ajunsu sagetă, acolo au facutu pistolulu în altariu, și este multu locu de unde au trasu pana la manastire. Pusau si pe trei boerinasi de au trasu, pre vatavalu de copii si pre doi copii din casa; deci unde au cadiutu sageată vatavalu de copii, au facutu

¹⁾ Manastirea pastră și acum unu documentu dela Metropolitulu Iacobu din 1765, prin care se intaresc unele prerogative, cări se le fia avutu manastirea din veche, atunci chiar dela fundatorulu ei Stefanu Vodă cel mare, asi: ca se se numește cea antăia si capulu tuturor manastirilor Moldovei, singura de sine stapanitoare, nicaise supusa, igumenii ei totdeuna cu protomisire a fi inalțiati la tréptă Archieriei la sfintele episcopii ale acestei părți etc. Dara autenticitatea acestui documentu se trage la indoéla. Celu putiu atâtă e siguru, cumcă documentul de adi nu e originalu, ci celu multu o copia de pe originalu.

²⁾ Chronicariulu Urechia in Cronicile Rom. ed. Cogalniceanu Tom. I. Bucuresci 1872 pag. 157 dice: Dece s'a intorsu Stefanu Vodă dela acelu resboiu cu isbinda ce au facutu de au batutu pre acei Tatari la Lipinti pe Nistru in anulu dela Christosu 1469, spre laudă aceea au multiamit lui Dumnedieu, si au sfintită manastirea Putn'a carea era zidita de densulu, Septemvrie in trei spre laudă précuratei fecioarei Mariei, Maicsei Domnului nostru Isusu Christosu; la care sfintenie multă adunare de calugeri au fostu, singuru Teoctistu Mitropolitulu, si Tarasie Episcopulu, impreuna cu Iosifu Archimandritulu si Egumenulu Putnei. Dice, că au fostu la liturgie Archiepiscopi, preoti si diaconi, 64 la Jertfelniciu. — Este de observat ca si la aretarea anului dela Christosu alu săntirii manastirii Putn'a, siematismulu diecesanu face aceeasi eroare, ca si mai nainte.

pórtă; era unde au cadiutu sageta unui copilu din casa, au facutu clopotniță; era unu copilu din casa dicu se fi intrecutu pe Stefanu Voda si se-i fi cadiutu sagetă intr'unu delusielu ce se chiama Sionu, ce este langa manastire, si este semnu unu stilpu de pétra; si dicu se-i fia tajatu capulu acolo; dara intru adeveru nu se scie; numai 6menii asia povestescu. Fost'au si bisericutia de lemn intru acelu delusielu, si s'a risipit, fiind de lemn. Si asi'a au fostu facutu manastirea de frumosă, tot cu auru poleita; zugravă, mai multu auru, decât zugravă, si pre dinafara si acoperita cu plumbu. Dicu calugerii se fi fostu facutu si sfesnicel cele mari si cele mici, si policandru, si hora, tot prinse (prisne?) de argintu, si pe urma se le fi luat unu domnu si se fi facutu altele de spija, care le-am apucat si noi; era stricanduse unu clopotu mare la manastire si facandu calugerii clopotulu a două ora, au pusu aceste toate ce scriu mai susu, in clopotu, ca se fia mai mare.“

„Lasatau Stefanu Voda celu bunu la manastirea Putn'a, dupa morțea lui, arculu lui si unu paharu, ce vorbiau calugerii la manastire, că este de iaspisu, ce era in chipulu marmurei albe si a farfuriei, ca se fie intru pomenire la sfânta manastire; si arculu sau fost tragendu cu vîrtejui. La vremea lui Constantinu Cantimiru Voda, fiind rescolă, au venit uisice Cazaci cu Lesi si Moldoveni Joimiri, vrând ca se jafuiesca, ce ar gasi in manastire. Deci, fiindu unu turnu cu buna tarie, nu puteau se jacuiesca; deci au disu calugerilor se dea turnulu, că nu voru luă a manastirii nimica. Era calugerii necrediendu, nu voiau se dea turnulu; era acei Cazaci cu Lesi si cu Moldoveni, indata au aprinsu manastirea; era calugerii, vediendu că aprindu manastirea, indata au datu turnulu. Atunce indata avendu pusce de apa acei cazaci Lesi si Moldoveni, au stinsu focul. Deci atunci au jachituit tot din turnu ce au fostu la boieri si la neguțietori; era a manastirii nu au luat nimica, fara numai arculu lui Stefanu Voda. Era paharulu au fostu pana la a tria domnia a lui Mihai Racovita Voda, si scotiendulu din turnu unu Egumenu, pre a-nume Misailu Chisalitia, si vrându se se falăsca, au beutu la masa cu acestu paharu, a lui Stefanu Voda cu uisice slugi boeresci, ce erau zlotasi; si bendu multu cu acestu paharu. s'a imbetat, si fiindu beti au stricatu unu lucru scumpu domnescu si de minune ca acel'a.“

Dara manastirea (biserica) dupa cum o didise Stefanu, statu numai cam de două sute de ani, căci ea fu distrusa pana in temelie de Vasile Lupulu Voda (1634—1654,) crediendu elu, că in zidurile ei va află vre unu tesauru ascunsu de intermeiatoriulu ei Stefanu Voda. Neafăndu ceea ce cautașe, elu incepă a o zidi la locu, dara nu ajunse se scotă zidirea la capetu, căci fu alungat din scaunul domnescu de catra George Stefanu. Principele George Stefanu incheia reedificarea manastirii, dara acoperemēntulu ei pretiosu de plumbu

facutu de Stefanu Voda, se perduse. Vasile Lupulu adeca derimendu manastirea, depuse materialulu acoperementului acolo de o parte, de unde inse l'au pradatu Timusiu cazaculu, ginerile lui Vasile Lupulu de si facu dintr'insulu glontie de tunuri.³⁾ Sântirea de a dôu'a ora a bisericei se facu, dupa cum arata inscriptiunea de deasupr'a usiei ce duce din tinda in biserica, sub Eustratie Dabija la anulu 1662.

In jumetatea a dôua a sutei trecute, fostulu episcopu alu Radautiului (1748—1750) si dupa aceea metropolitu alu Moldovei si alu Sucevii Iacob (Stamati) a renoi (1757) in ferm'a ei antica, prin giurulu zidului cu siantiu si la porta cu punte in scripti, precum se vede pe o icôna ce inchipuieste manastirea din acele timpuri, si care icôna s'au luate in 1885 dela manastire si se pestreaza aici la metropolie. La anii 1850—60 chilile cele vechi de lemn dimpreuna cu clopotnita au fostu date josu,ograd'a manastirii se largi si se zidira pe spesele fondului religionariu chilii noue spatióse din materialu solidu, éra in anii din urma si o clopotnita despre ostu alaturea cu turnulu portii. Acopereméntulu celu vechiu alu manastiri, dupa cum sta inca dela metropolitulu Iacobu, se inlocui inse cu altulu modernu de tinichiá, carele afara de aceea cã i luà manastirii pentru totdeun'a aspectulu ei anticu, dara nici nu feresce zidulu de ploi, fiindu-i stresin'a de tot ângusta. Paretii deci incepusera a se umedí si a se stricá, pana ce in urma se puse stavila desolàrii prin cimentarea pàrtii de josu a paretiloru.

In launtrulu bisericii se afla mormintele:

In tind'a bisericii:

1. alu metropolitului Iacobu, ce-i dicu Putneanulu.

2. ale pàrintiloru lui, ieroschimonachu Andrei si monachia Maria.

3. alu metropolitului Teoctistu (muritu 1477.)

In despartitur'a antâia a bisericii s'au nartica:

³⁾ Chroniclele Rom. ed. Cogalniceanu Tom. II. Bucur. 1872. O sama de cuvinte de Ioanu Neculcea pag. 186: Vasile Voda aprópe mazilie, au gresitu lui Dumnedieu cã i s'a intunecatu mintea spre lacomie de au stricatu manastirea Putn'a, gândindu ca va gasi bani, si n'au gasit. Si s'au apucatu se o faca de nou érasi, precum au fostu, si nu iau ajutatu Ddieu se o faca, ea au zidit'o numai din temelie, din paméntu pana la ferestriu, si iau luatu Dumnedieu domni'a. Cã s'au sculatu Georgie Stefanu Logofetulu cu óste asupr'a lui, si l'au scosu din domnie. Era plumbulu, cu carele au fostu acoperita manastirea Putn'a l'au luatu cazacii lui Timusu a ginerelui lui Vasile Voda, de l'au dusu la cetate la Sucéva, de au facutu glontiuri de pusca, se apere cetatea Sucevei despre Georgie Stefanu Voda. Ca sciu ca au aperat'o bine, cã s'au osandit u si Timusu, pentru prada si jafurile ce au facutu pe la sfintele manastiri, si si-au pusu si elu capulu de glonti, precum serie letopisetur. Si pre urma au gatit manastirea Putn'a Georghiie Stefanu Voda, dupa ce au luatu domni'a, de este zidita precum se vede acum.

In laturea drépta:

1. alu lui Bogdanu Voda (Chiorulu) muritu 1517.

2. alu domnitiei Maria, fi'a lui Stefanu celu mare († 1518)

In laturea stinga:

1. alu Mariei, dómnei lui Petru Raresiu († 1529 ;)

2. alu lui Stefanu Voda (celu tineru † 1527) fiul lui Bogdanu Voda Chiorulu, si nepotu (de frate) alu lui Petru Raresiu.

In despartitur'a a dôua a bisericii s'au in pronaos:

1. sub unu baldachin morméntulu eroului Moldovei si aoperatoriului Crestinatii de furia Islamului Stefanu celu mare, muritu in 2 Iuliu 1504.

2. alu Mariei fiziei lui Radulu Voda, dómnei a patra a lui Stefanu celu mare († 1517.)

3. alu Mariei de Magop, dómnei a treia a lui Stefanu celu mare († 1477,) in urma

4. morméntulu a doi fizii ai lui Stefanu celu mare: Bogdanu si Petru, repausati amândoi in 1479.

Pe langa aceste mai multe inscriptiuni si odora bisericesci mai alesu dela intemeiatoriulu ei Stefanu, cãte au pututu scapa nepradate si neperdute prin atatea vijelii, prin cãte au trecutu partea acésta de tiara.

In Septemvre 1851 egumenulu de atunci alu Putnei Artemonu Bogtnicu intr'o scrisore indreptata catra Consistoriu, propuse, ca mormintele aceste ale unoru ómeni atât de destinsi si de interesu mare istoricu si archeologicu, sa se faca accesibile publicului, precum este acésta in Chiev, la Neamtui, si in alte locuri. Egumenulu numitu dice in aceea scrisore, cumcã multi din visitatorii manastirii, boeri si alte persone, si-au esprimatu adese acésta dorintia. Elu deci ca se se incredintieze, ori de intr'adeveru sub pardosél'a manastirii se afla o cripta, la care intrarea dupa o tradiciune a manastirii se fia in tind'a bisericii, puse in presentia a trei calugeri, ca se se cerce acolo. Sapându-se pana la o adencime de mai bine de unu stanjinu, dadura lucratorii de o boltitura, ce se tragea spre usia bisericii si in care se afla óse de morti. Afându aceste, egumenulu in data oprí lucrul si astupă sapatura la locu, pentru cã spre a scôte lucrul la capetu nu avea imputernicire. Consistoriulu consimti la propunerile egumenului. In anulu 1856 constatà concepistulu locutiintei Anton Schoennach aflarea de morminte in biserica manastirii, dupa care Guvernulu tierii prin emisulu dedato Cernautiu 16 Noemvre 1856 Nr. 19357 incuviintia deschiderea si cercarea loru. Comisiunea deci in aceeasi lună i-si incepú lucrarea.

Mai antaiu se destupă in Nartica:

I. Mormentulu Mariei, fiziei lui Stefanu celu mare († 1518). In elu s'a aflatu unu sicriu de tot putredu, care pana acum nu se pareá se fia fost

atinsu de cine-v'a. Pana spre pieptu in siciu se afla numai tierna negra, dela pieptu mai in sus se aflara remasitie de imbracaminte forte pretiosa, lucrata cu argintu si cu auru si remasitie de legatori de capu, putiene ose, 9 bumbi de argintu si doue inele cu pietre scumpe.

II. Mormentulu Mariei, sotiei lui Petru Raresiu († 1517). Cadavrulu era cu totul pre-facutu in tierna negra, in care s'au aflatu numai trei dinti. Si aici erau putine remasitie de o imbracaminte forte pretiosa femeesca si se gasira 47 de bumbi auriti si 3 inele de auru, doue cu pietre, era unul cu mosaicu albastru, inchipuindu pre maic'a Domnului.

III. Mormentulu lui Bogdan Voda Chiorulu († 1517), fiu lui Stefanu celu mare. Se aflara numai 16 dinti, tote celelalte parti ale trupului numai tierna negra. Din imbracaminte, numai putieni dintr-o mantia domnesca din materia grea tiesuta cu auru, apoi remasitie de o corona de domnu din materia forte groasa ca catifeaoa cu 76 de bucati mici de ornamente de auru, 2 catarami grele de auru si 3 inele de auru cu pietre scumpe, in unul sapata stem'a tierii, adeca bourule.

IV. Mormentulu lui Stefanu Voda († 1527), fiu lui Bogdanu Voda Chiorulu si nepotu alu lui Petru Raresiu. Pe cand in mormintele de mai nainte siciile erau asiediate pe fundulu mormentului, adeca pe pamentu, in mormentulu acesta cam $\frac{1}{2}$ de urma deasupr'a pamentului erau 11 si ne de feru didite cu cate unu capetu in amendoi partii lungimii mormentului si pe aceste erau asiediatu siciiulu. Atatul siciiulu cat si cadavrulu era de tot putredu, siciiulu se pare ca la inmormantare au fostu lasatu descoperitu. Din imbracaminte s'au cunoscutu o parte de mantia domnesca si de omoforu, care pe atunci i-lu purta si domnitorii. Materia remasitelor preste tot forte scumpa si ornata cu auru si cu argintu. Afara de aceste inca unele ornamente de auru cu pietre scumpe dela o corona si mai multe remasitie si pietre scumpe, asia intre altele numai 157 de marginaritarie. Din osaminte s'au aflatu osulu fruntii, alu nasului, o falca si altele putiene, partea cealalta a cadavrului si a imbracamintii tota prefacuta in tierna negra si cadiuta de pe sine pe fondulu mormentului.

V. Unu mormentu la picioarele mormentului lui Bogdann, inse fara epitafiu, asia incat nu s'au potutu sci cine zace intrinsulu. In acestu mormentu s'au aflatu unu cadavru de mijlocu, fara siciu asiediatu pe 13 sine puse curmedisiu in acel'a-si modu, ca in mormentulu (IV) lui Stefanu fiu lui Bogdanu. Cadavrulu cu fati'a acoperita, in capu cu o cusima cu primuri de blana, imbracatu in vesmintre de materii ca si ceialalti morti. Dintre tote cadavrulu acesta era mai bine conservat, nu s'au atinsu deci neci decum, ci mormentulu s'au astupatu era-si.

In pronaos: Tote mormintele aceste erau didite de caramidi arse tare, si deasupr'a boltite,

numai la unele despre capu, la altele despre picioare era lasata cate o borta, astupata inse cu lespede.

VI. In mijlocul despartiturii acesteia putieni spre resaritul, se afla petra amvonului sau analoghionului. Pentru ca in vechime sub petra aceasta in regula se inmormenta ctitorulu, s'au facutu si in Putna cercare aici dupa mormentulu lui Stefanu, ca ctitorul alu manastirii. Dupa ce se scose tiern'a pana la o adencime de 18 policare, au datu lucratorei de unu mormentu, diditu de caramidi ca si celealte, dara fara boltitura, ci gura lui astupata preste tot cu trei lespedi lucrate regulat in patru muchi. Coltiul mordosticu alu lespedii ultime despre picioare s'au aflatu frantu, se vede ca cu puterea. Mormentul acesta s'au constatat cu tota signitatea, ca este alu lui Stefanu Voda celu mare, fiindu-i si epitafiu in drept'a despre parantele bisericii. Cadavrulu fara siciu era asiediatu si aice pe 13 sine, in acel'a-si modu ca la mormintele de sub IV. si V. din Nartica. Sub capu era unu capetai diditu de 12 policare. Pe acesta zacea capulu mortului, din care inse era conservata anca numai partea superioara a tidvei, dara asia, ca partea, in a carei continuare ar veni fati'a adeca ochii, era intorsa spre apusu si departata de grumazu ca 5 policare. Dupa dis'a medicului, tidva numai in urm'a putrejunei si a descompunerii neci o data n'ar fi pututu luata pusetiunea aceasta nenaturala. Afara de acesta nu s'au aflatu neci cat de putieni urma de unu acoperementu s'au onamentu de capu s'au de grumazu, fara care nu se poate crede, ca s'ar fi inmormentat Stefanu celu mare, mai alesu, pentru ca in mormentulu lui Bogdanu si Stefanu celu tineru s'au aflatu de aceste. Tote impjurariile aceste aratara fara tota indoela, cumca acum de multi mormentulu lui Stefanu au fostu cercat de ore-cine. Si intr'adeveru in privinta aceasta au datu deslusire de ajunsu, o epistola cu datul din 2. Marte 7265/1757, care se pastra la manastire. Epistol'a aceasta este subserisa de metropolitulu Iacobou si indreptata catra egumenulu de atunci alu Putnei Benedict. In ea in modu misteriosu spune metropolitulu, „cumca i-pare bine, ca domnulu ispravnicu din Suceava au desgropat mortul, despre care era prepusulu, si ca nu au aflatu alt'a, afara de aceea, despre care ni-a facutu scire cuviosulu Dionisie. I-mi pare bine ca au venit ispravniculu, caci asia au scapatu manastirea era-si de prepusulu in care se afla. Pe scrisoarea lui Dionisie n'am respunsu, dara i-voiu impartasi din gura, cumca am intielesu tote, cate mi le au scrisu. Tote petricelele, inelele, semnele de stare, boldurile si alte lucruri ce s'au aflatu, domnulu se le sigileze la unu locu si se le deie argintariului Rafail, si se ieie mesura de pe icon'a facetoria de minuni a maicii Domnului si de pe a Domnului Christosu, si se ni le tramita tote prin unu omu de creditia. Se mai caute cu parintii

conventului, că se aflată acolo o punge cu margaritărie sigilată cu sigilul nostru. Acăsta se o deschide și se ieie de acolo 500 de margaritarie de marime asemene. Se mai aflată acolo după cum scimă 200 sau 300 de margaritarie de marimea mazerii, care s'au deprinsu de pe aeru. Tōte margaritariele aceste dimpreună cu lucrurile ce s'au aflat la mortu se nălătrătă domnulu, pentru că voimă a face pentru măică Domnului și pentru Christosu corone noue mai îscusite și mai frumosse și se le înfrumusetămu cu pietre și cu margaritarie, care corone după ce vor fi gătă, se vor pune numai în dile mari de serbatori.⁴⁾"

Cumă mortulu amintită în epistolă acăsta misterioasă este Stefanu celu mare, se arată din o însemnare facută pe partea din afara a acestei epistole, care sună: „Revăsiulu acesta este dela Prea-sfinti'a Sa metropolitulu Iacobu, în care au scrisu că s'ă se tramita lucrurile, cari s'au aflată în mormentul pronaosului, pentru că din ele se facă două corone la icona facetoria de minuni.“ În naosu înse nu se află afară de a lui Stefanu alte morminte, decât a Mariei, fii'a Radului Voda și a Mariei de Magop sotile lui Stefanu și a doi prinți ai lui. În mormintele aceste cu anevoie se vor fi aflată semne de stare (insignii domnesci.)

Imbracamintea lui Stefanu aflată în mormentu, de să putredă și mucegaiata, totusi s'au cunoscutu, că era de materie foarte prețioasă și dimensiunile ei arătau, că Stefanu era de statura mică indesată, întocmă Asia, după cum i-lu descrie istoria și tradițiunea. Remasările din mormentu nu s'au atinsu, ci s'au lăsatu întocmă cum au fostu și mormentulu s'au astupat érasi.

Celealte morminte din pronaosu s'au deschis numai putieni și vediindu-se cumă înăuntrulu loru siciile și cadavrele sunt cu totul tot putredite, s'au astupat érasi.

Lucrurile memorabile căre s'au arătat mai sus că s'au aflată în morminte, comisiunea le-au asediatu în vase de sticlă sigilate cu sigilul seu și cu aretarea mormentului din care au fostu scosă.

Mormintele din tindă bisericii, precum și a metropolitului Teocistu, Iacobu și celelalte, căre se mai află acolo, n'au fostu de catra comisiune cercate.

Spre resarită dela manastire pe rîuletiulu Vitiulu se află Chili'a în pétără, numita Asia, pentru că este scobita într'o stâncă mare situată pe malul apei. În launtru se vedu semne, că ore-când au fostu împartita în două despartituri destul de spațioase, pentru că în ea se poate petrece un omu. Cine au săpat' o nu se scie. Tradițiunea sustine, că acolo intrins'a ar fi traitu sihastrulu Daniilu, care

⁴⁾ N'am avutu epistolă în originalu, ci numai în traducere nemtésca, după cum se afa ea la D. Wickenhauser, Geschichte der Klöster Woronetz und Putna. Czernowitz 1886 pag. 93—94. Vedi tot acolo mai pe largu istoria deschiderii mormintelor domnesci din Putna pag. 80—96.

l'au imbarbatatu pre Stefanu celu mare la resistintia după nenorocită bătălie cu Turcii la Resboeni. Se vede inse, că tradițiunea confundă Putna cu Voronetii ulu.

Spre apusu în sus pe ap'a Putnei intr'o deparțare cam de $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ de óra, stau ruinele Sahastriei. Acăsta fiindu mai nainte de lemn, pe la anulu 1758 au fost didita de pétra de catra egumenulu Putnei Sil'a. Lucruri date sahastriei de acestu egumenu se mai pestreză și acum în Putna precum și pétr'a cu inscripțiunea despre fundarea sahastriei.⁵⁾

Dupre „Candel'a.“

(Va urmă)

D i v e r s e .

* *Delegatiunea congresuala*, pentru afacerile de despartire ierarhica de catra serbi s'ă intrunitu Dumineacă trecuta aici în Aradu sub presidiulu Pré Santie Sale, parintelui Episcopu Ioan Metian si a resolvitul mai multe agende avisate la competenția s'ă prin congresulu naționalu-bisericescu.

* *Adrese de aderintia*. Fratii nostri din mai multe părți ale archidiocesei ortodoxe transilvane au adresat Escentiei Sale parintelui Archiepiscopu și Metropolitu Mironu Romanulu adresa de aderintia din incidentul respunsului, adresat de Escenti'a S'a presedintelui reuniunei magiare de cultură din Ardealul, constandu-se de nou și de astă data, că pastoriul este cunoscută a cuvență; er turm'a intru tōte cu iubitulu și demnulu seu Archipastorii.

* *Metodic'a generala si speciala*, edată de dlu profesorul de pedagogia dela seminarulu nostru diecesanu Dr. Petru Piposiu, s'ă introdusu, precum și manualu de școală în mai multe școli din România, ceea ce este o nouă dovădă despre valoarea și succesulu obținutu de dlu Dr. Petru Piposiu prin edarea acestor două manuale de școală.

* *Parastasu*. În diua de 15/27 Octombrie a. c. implinindu-se 6 septamani dela adormirea în Domnulu a fericitei Ecaterina Mangrană Ardeleanu, soci'a Dului preotu ort. rom. Romulu Mangra, din Girisiu, după datina strabuna sau tienutu parastasu intru pomenirea fericitei reposeră în Domnulu, care că mama era scutulu și ingrijirea pruncutilor sei mititei; că socia era fericirea și mangaierea iubitului ei sociu; că femeie era exemplariulu virtutiei intrupate, morală și pioasa, er ca rumana era démma a fi luata ca modelu de catra tōte femeile romane, esceland prin faptele ei morale religiose.

⁵⁾ Inscriptiunea sună: Sfint'a Sihastrie Putni dincescăputu esti făcutu de lemn de Ilie Kantacușu și s'au înnoită facându-se de pétra în zilele Mării sale Konstantinu Rakovită Voievodă cu mila multor crescini. Prin silintă staretilor Sili si sau sfintitul de Kir Dosoden Episcopu Radăuti. lét. 1758. pis. măr.

Fiind anuntiat tienerea parastasului pentru adormita in Domnulu — unce necunoscutu in comuna Giersiu inca — cu optu dñe inainte, sau adunatu tot poporulu cu micu cu mare la S. biserica unde dupa seversirea servitiului divinu li sau spus de nou la $11\frac{1}{2}$ ore se va da signalulu cu clopotulu pentru inceperea servitiului la parastasulu anunciatu, la care signalu poporulu din iubirea catra fosta loru preotesa au indesiutu biserica, barbati si femei, betrani si tineri, feciori si fete, copii si fetitie, asteptand cu nerabdare inceperea celebrarei parastasului, la care au fostu invitati trei preoti, dintre cari unulu fiind impede-catu, nu au putut luat parte, si asia s'a sevirsitu parastasulu numai prin doi preoti si anume: Pre onoratulu Domnu Ioanu Groza, asesoru referinte consistorialu si Domnulu Georgiu Drimbea preotu ort. rom. in Toboliu, cu tota ceremonia indatinata la astfelui de ocasiuni in facia publicului coadunatu.

Dupa sevirsirea parastasului Preonoratulu Domnu asesoru referinte Ioanu Groza, au tenu o cuventare occasionala descriind viatia reposatei si faptele ei mai matretie, care au storsu lacrami din ochii celor presenti.

Mai patrunditoriu de cat totte au fost cand vedeai copilasii mititei redindu vediendu pe tatala loru si pre ceialalti omeni adunati plangend. In fine inpartienduse prinosele facute spre acelu scopu, poporulu adunatu s'au dusu fiestecarele la ale sale rugand pre Dumnedieu se asiedie sufletulu reposatei cu dreptii, era preotii si alti straini participatori au fostu invitati la parintele Romulu Mangra acasa la prandiu, de unde sau despartitudo poftind reposatei, sei fie tierina usiora.

* **Tergulu de tomna alu Aradului**, ce se tiene tocmai in dilele acestea, a fostu si continua a fi bine cercetatu. S'au vendutu, precum aflam vite multe, porci, legume, vinarsu de prune, pome si alte proiecte in cantitati mari si cu pretiuri relativu bune. Ceea-ce este cam unu feliu de minune, este ca celu putienu pana in momentulu cand scriemu acestea, tergulu n'a fostu conturbatu de ploria, carea este o parte intregitoria a tergurilor Aradului.

* **Schimbare de Redactoru**. In loculu d-lui Ioan Bartolomeiu, carele s-ia datu dimisiunea de conducerea fofiei „Folia Diecesaua” din Caransebesu, a luatu conducerea acestei foi d-lu ases. cons. Ioanu Ionasiu.

* **Oase de Mamuth**. Pe cand se aduna petrisiu pe nnu terenu alu hotarului Clusiu, s'au gasit uisice resturi de 6se forte mari, care, dupa cum spune profesorul Dr. Koch, aru proveni dela unu Mamuth.

+ **Generalulu G. Adrianu**. Din Bucuresci primim durerosa scire despre mortea neasteptata a generalului in retragere George G. Adrianu. Acestu distinsu filantropicu romanu cu viau simpatia a imbratisatu causa staruintelor Romanilor de dincöce de Carpati pentru cultura nationala, a fostu totdeauna unulu din cei dintai, cari au sarit in ajutorulu fratilorlor lor prigoniti de sorte, cu cuventulu ca si cu fapta, contribuindu la diferte ocasiuni in favorea scolelor si asiedemintelor noastre

culturale. In anii din urma George Adrianu a luat a-supra-si postulu onorificu de presedinte alu Societatii „Transilvania” din Bucuresci, care asemenea urmaresc scopulu de a ajutora pe tinerii de dincöce de Carpati in studiele loru. Nu era tineru romanu lipsit, care se nu fi intimpinatu ajutoru in casa ospitala a generalului Adrianu. Intre alte legate reposatulu generalu a lasatu primariei Bucurescilor suma de 150,000 lei in folosulu scolelor. Cuprinsi de adanca intristare pentru incetarea din viatia a acestui nobilu barbatu si zelosu Romanu, adresam stimatei sale familii sincerile nostre condolentie. Romanii de dincöce voru pastra cu recunoscinta memoria lui George Adrianu !

* **Bibliograficu**. „Procesulu de presa a lui Parteniu Cozma contra Septimiu Albini” pertractatu inaintea curtilor cu juratii din Cluj in 27 Martie n. 1889, este titlulu unei brosuri aparute in tipografi'a archidiecesana din Sibiu. Aceasta brosura scrisa cu tota obiectivitatea cu multa cunoescinta de causa si dupa indelungi experientie, face multa lumina asupra omenilor si asupra imprejurilor, despre cari in timpul din urma s-au vorbit atat de multu in jurnalele nostre.

Acesta brosura se poate procură directe dela tipografia archidiecesana din Sibiu cu pretiulu de 50 cr. respective 55 cr. cu porto-postalu.

Concurs.

Pentru deplinirea parochiei vacante de class'a III din Chiriu, protopresviteratulu Oradiei-mari se escrie concursu cu terminu de alegere pe 26. Noemvre st. v. 1889.

Emolumintele :

1. Cas'a parochiala cu intravilanu in valore de 60 fl. 2. Un'a sessiune pamentu aretoriu si fenatiu, constatatore din 36 jugere a) 6 fl. jugerulu 216 fl. 3. Dela 70 Nre cate 1 mesura bucate a) 1 fl. 25. cr. mesur'a 87 fl. 50 cr. 4. Stolele usuate, anume: pentru prohodu mare dela 2—5 fl. pentru 12 evangeliu 1 fl. pentru evangeli'a lui Lazaru 1 fl. pentru unu stilpu 1 fl. pentru ertatiuni 1 fl. pentru prohodu micu 1 fl. pentru cununia 3 fl. pentru botezu 40 cr. maslu 1 fl. offestania 1 fl. acestea anualminte se urca pana la 60 fl. 5. Dreptulu de pasiunat dupa un'a sessiune pamentu 10 fl. Sum'a 433 fl. 50 cr.

Contributiunea dupa pamentulu parochialu are a o solvi alegendulu preotu.

Recentii sunt poftiti a-si asterne recursele adjustate cu documentele recerute subsemnetului protopopu in Oradea-mare pana inclusive 22. Noemvre st. v. a. c. si a se presentá in vre-o Dumineca ori Serbatore in biserica locala spre a-si areta desteritatea in cele rituale si in oratori'a bisericesca.

Comitetulu parochialu

In contielegere cu : TOM'A PACALA, m. p. protopopu.

—□—
Prin intrarea in pensiune a invietiariului George Giocca din Beregsu Comitatulu si inspectoranul Timisorei scola, clas'a I. din acesta comuna a deveint in vacantia, la carea comitetul parochial escrie concurs cu terminul de alegere pe diu de 21 Noemvre v. a. c. pe langa emolumintele urmatorie :

In bani 400 fl. v. a. 15 fl. spese pentru scripturistica, 10 fl. spese pentru conferintie; era in naturale: 1 juger de pamant aratoriu, 6 orgii de lemn din cari se va incaldi si scola, cuartir si gradina. Din acest beneficiu se subtrage anual 100 fl. si 1 orgiu de lemn pe séma pensiunatului invetiatoriu — pre cát timp va fi in viétea.

Cei ce doresc a ocupa acest post invetatoresc, au se documenteze ca au absolvat praparandia, ca posied testimoniu de calificatiune si testimoniu ca au depus esamenul din limba magiara, mai de parte, se documenteze portarea morală. Cei ce vor documenta ca posied cunoștinția notelor si a musicel vocali, vor ave preferintia.

Recursele astfelui instruite si adresate comitetului parochialu din Beregszeu, sunt a se trimite Mult Onoratului Domnului Ioan Damsia inspector scolar si asesoru consistorialu, per Vinga in Secean pana in 18 Noemvre a. c. avend recurentii pana atunci in vre-o Domineca seu serbatore a se prezenta in biserica din Beregszeu spre a-si areta destoritatea in cantarile rituali.

Dat din siedintia comitetului parochialu straordinariu, tienute in 14/26 Octombrie a. c.

Ioanu Balta, m. p.
pres. com. par.

Emericu Andreeescu, m. p.
not. com. par.

In contilegere cu mine: IOANU DAMSIA, m. p. inspectoru scolaru.

—□—

In urmarea inaltei dispositiuni a Venerabilului Consistoriu din 29 Septembrie a. c. Nr. 3895, prin acésta se scrie concursu pentru postulu invetatoresc a cl. II. din Valcaniu, inspectoratul B.-Comlosului, cu terminu de alegera pe 12 24 Noemvre a. c.

Emolumintele: 200 fl. bani gata, 40 chibile grau, 10 fl. pentru scripturistica, 12 fl. 50 cr. pentru conferintie déca va participa, 2 lantie pamant aratoriu, paie cát va cere trebuința; cortelul liberu cu 2 chili, camera, tinda, staul si jumetate de gradina, dela inmormentari mici 30 cr. ér dela cele mari 50 cr.

Dela reflectanti se pretinde se produca: testimoniu preparandialu si de calificaciune cu prestatie buna, de asemenea din limba maghiara si atestatu despre conduita sa de pana acum; nu altecum se se prezente in vre-o Domineca in s. biserica din Valcaniu.

Recursele au ase substerne M. On. Dnu protopresviteru si inspectoru scolru Paulu Miulescu in Nagy-Komlos.

Valcaniu in 9 Octombrie 1889.

Comitetulu parochialu

In contilegere cu mine: PAULU MIULESCU, m. p. protopresbiter si inspector scolaru.

—□—

Pre parochia reposatului preotu Samuili Istfaneescu din Secusigiu, că de clas'a prima, se scrie concurs, cu terminul de 30 dile dela prim'a publicare in fóia „Biserica si Scóla.“

Recurentii, cari au depus esamenulu de maturitate, trebuie se subscérna recursele sale, adresandu-se la Comitetul parochial din Secusigi, Reverendisimului domn Meletiu Dreghiciu din Timisiór'a si a se prezenta in vre-o Domineca seu serbatore spre aretarea desteritatii sale in cele bisericesci si cantari.

Temisiór'a la 10 oct. v. 1889.

Comitetul parochial

Cu scirea si invóarea mea: MELETIU DREGHICIU, m. p. protopresviteru.

—□—

Prin denumirea domnului Moise Bocsián u de protopopu la Aradu, parochia densului avuta in Curticiu (cottulu Aradului, Protopresviteratulu Chisineului) devinindu vacanta, pentru indeplinirea acelei, conform ordinatiunii Venerabilului Consistoriu eparchialu de dtto 20 Septembrie 1889 Nr. 3727. prin acést'a se deschide concursu cu terminu de 8 Noemvre st. v. a. c. cand se va tiené si alegerea.

Emolumintele sunt:

1. Un'a sesie de pamantu estravilanu clas'a prima.
2. Birulu, dela aprópe 400 de cás, dela celea cu pamantu cate o vica de grâu si un'a de primaveri, iara dela celi'a fara de pamantu, jumetate din acestu cuantu.
3. Casa parochiala nu este.
4. Resolvirea stolelor se astépta dela Venerabilulu Consistoriu.

Doritorii de a dobândi acésta parochie, care e de clas'a prima, sunt avisati recursele loru, provediute cu documintele necesarie pentru asemenea clasa, — pana in 7 Noemvre st. v. a. c. a li trimite Magnificului Domn protopopu Petru Chirilescu in Chitigház (Kétegyháza) iar sub durat'a concursului, in vre-o Dumineca seu serbatore a se prezenta in fati'a locului la sf. Biserica pentru de a-si areta desteritatea in celea rituali.

Din siedinti'a comitetului parochialu din Curticiu tienuta la 30 Septembrie 1889.

Vasiliu Mironu, m. p.
pres. com. par.

In contilegere cu mine: PETRU CHIRILESCU, m. p.

—□—

Pentru indeplinirea parochii din Curticiu, (cottulu Aradului, Protopresviteratulu Chisineului) ramasa vacanta prin mórtea parochului Moise Mladinu de acolo, — conform ordinatiunei consistoriale de dtto 16/28 Septembrie 1889 Nr. 4051. prin acést'a se deschide concursu, cu terminu de 8. Noemvre st. v. a. c. cand se va tienea si alegerea.

Emolumintele sunt:

1. Un'a sessie de pamantu estravilanu de clas'a prima.
2. Birulu dela aprópe 400 de casi, dela celi'a cu pametou cát o vica de grâu si un'a de primaveri, dela celi'a fara de pamantu, diumatate dintru acestu cuantu.
3. Resolvirea stolelor se ascépta dela Venerabilulu Consistoriu.
4. Casa parochiala nu este.

Doritorii de a dobândi acésta parochia, care este de clas'a prima, sunt avisati recusele sale provediute cu documintele necesarie pentru asemenea clasa, — pana in 7 Noemvre st. v. a. c. a li trimite Magnificului Domn protopopu Petru Chirilescu in Chitighaz (Kétegyháza) iar sub durat'a concursului, in vre-o Dumineca seu serbatore a se prezenta in fati'a locului la Biserica, pentru de a-si areta desteritatea in celea rituali.

Datu din siedinti'a comit. par. din Curticiu tienuta la 30 Septembrie 1889.

Vasiliu Miron, m. p.
pres. com. par.

In contilegere cu mine: PETRU CHIRILESCU, m. d. protopresviteru.

—□—